

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E ARSIMIT, SPORTIT DHE RINISË
AGJENCIA E SIGURIMIT TË CILËSISË SË ARSIMIT PARAUNIVERSITAR

KURRIKULA E BAZUAR NË KOMPETENCA

Lënda: Gjeografi

Shkalla: IV

Klasa: IX

Tiranë, 2020

PËRMBAJTJA E PROGRAMIT:

1.	FUSHA “SHOQËRIA DHE MJEDISI”	2
1.1	Hyrje në programin e gjeografisë	4
2	KORNIZA KONCEPTUALE E PROGRAMIT	6
2.1	Qëllimet e programit të gjeografisë	8
2.2	Lidhja e kompetencave kyçe me kompetencat e fushës /lëndës	10
2.3	Lidhja e lëndës së gjeografisë me temat ndërkurrikulare	18
2.4	Lidhjet e lëndës së gjeografisë brenda fushës dhe me fushat e tjera të të nxënit	19
2.5	Kompetencat e fushës/lëndës dhe tematikat e saj	211
2.6	Koha mësimore për tematikë për secilën klasë	233
3.	REZULTATET E TË NXËNIT SIPAS TEMATIKAVE PËR SHKALLËN E KATËRT	25
4.	UDHËZIME METODOLOGJIKE	40
5.	UDHËZIME PËR VLERËSIMIN	44
6.	MATERIALET DHE BURIMET MËSIMORE	46

1. FUSHA “SHOQËRIA DHE MJEDISI”

Arsimi parauniversitar krijon kushte dhe mundësi që nxënësi: të ndërtojë dhe të zhvillojë njohuri, shkathtësi, qëndrime dhe vlera që kërkon shoqëria demokratike; të zhvillohet në mënyrë të pavarur e të gjithanshme; të kontribuojë në ndërtimin dhe mirëqenien vetjake dhe të shoqërisë shqiptare dhe të përballet në mënyrë konstruktive me sfidat e jetës.

Në arsimin parauniversitar, nxënësi:

- Kultivon identitetin vetjak, kombëtar dhe përkatësinë kulturore;
- përvetëson vlera të përgjithshme kulturore dhe qytetare;
- zhvillohet në aspektet intelektuale, etike, fizike, sociale dhe estetike;
- zhvillon përgjegjësi ndaj vetes, ndaj të tjerëve, ndaj shoqërisë dhe ndaj mjedisit;
- aftësohet për jetë dhe për punë, në kontekste të ndryshme shoqërore e kulturore;
- aftësohet për të nxënë gjatë gjithë jetës;
- zhvillon shpirtin e sipërmarrjes;
- përdor teknologjitë e reja.

Fusha “Shoqëria dhe mjedisi” i krijon nxënësit mundësitë të zhvillojë kompetencat e nevojshme për të përmbushur rolin e tij si anëtar i një shoqërie shumëkulturore dhe demokratike, në një botë gjithnjë e më të ndërvarur. Kompleksiteti i botës shoqërore sot po rritet, për shkak se shoqëritë janë në një proces të vazhdueshëm ndryshimi dhe lidhjesh globale, shoqëruar me rritje të lartë të

lëvizshmërisë së popullsisë, shumëfishim të kontakteve midis kulturave të ndryshme, qarkullim të shpejtë të informacionit dhe rritje e globalizimit të ekonomisë. Lëndët që përbëjnë fushën “Shoqëria dhe mjedisi” zhvillojnë te nxënësi të menduarin kritik e krijues, pasurojnë kulturën e tyre dhe i përgatisin të luajnë një rol aktiv në një shoqëri demokratike. Ato nxitin zhvillimin intelektual të nxënësit duke i dhënë mekanizmat konceptual dhe metodologjikë, të cilët mund t’i përdorë në situata të ndryshme, gjithashtu e ndihmojnë të prezantojë botën dhe të përballojë situata të ndryshme në jetën e tij.

Në shkallën e katërt (klasat 8-9), fusha “Shoqëria dhe mjedisi” integron njohuri, shkathtësi, qëndrime dhe vlera nëpërmjet lëndëve Histori, Gjeografi, Qytetari. Secila prej tyre e trajton botën dhe shoqërinë nga këndvështrime të ndryshme. Përmes kësaj fushe, nxënësi zhvillon bazat e qytetarisë duke siguruar kuptimin e ligjshmërisë, të proceseve ekonomike, shoqërore, kulturore dhe të çështjeve që lidhen me to; zhvillon konceptin e kohës, të vazhdimësisë dhe të ndryshimit në këndvështrimin e marrëdhënieve historike dhe zbaton këtë kuptim në analizën e pasojave të veprimeve individuale dhe kolektive në shoqëri, në të kaluarën dhe sot; zhvillon këndvështrimin e tij hapësinor për botën, për kompleksitetin dhe ndërvarësinë e vendeve dhe rajoneve në botë. Nxënësi aftësohet të vlerësojë pasojat e ndërveprimit të shoqërisë me mjedisin, për të ndërmarrë veprime që mbështesin zhvillimin e qëndrueshëm.

Programet e gjeografisë, historisë dhe qytetarisë janë ngushtësisht të lidhura nga kompetencat që ato synojnë të zhvillojnë te nxënësi. Përvojat mësimore të kësaj fushe të nxëni në këtë shkallë i shërbejnë përmbushjes së kompetencave kyç, me fokus të veçantë kultivimin e identitetit personal, shoqëror, kombëtar e kulturor.

1.1 Hyrje në programin e gjeografisë

Gjeografia është shkencë e vendit, hapësirës dhe mjedisit. Ajo është një mënyrë e strukturuar e eksplorimit, analizës dhe shpjegimit të Tokës, banorëve të saj dhe marrëdhënieve të ndërsjella midis tyre. Mësimi i gjeografisë i ofron nxënësit mundësi të zhvillojë të kuptuarit e veçorive natyrore dhe shoqërore të mjedisit gjeografik, diversitetit të vendeve dhe rajoneve në botë, të njerëzve dhe kulturave, ndërvarësisë dhe ndërveprimit, si dhe marrëdhënieve të njeriut me mjedisin, në nivel lokal, kombëtar, rajonal e botëror.

Ndryshimet e shumta që po përjeton shoqëria e sotme, kanë modifikuar marrëdhënien tonë me mjedisin. Shumëllojshmëria e informacionit dhe shpërndarja e tij marramendëse, shtimi i shkëmbimeve të ndryshme, globalizimi i ekonomisë dhe lëvizjet e popullsisë, i bëjnë largësitë më të vogla dhe ndikojnë mënyrën sipas së cilës ne shohim botën. Në këtë kontekst, lënda e gjeografisë ka një rëndësi të veçantë për përgatitjen e nxënësit për të jetuar dhe për t'u integruar në shoqëri, për kultivimin e identitetit personal, shoqëror, kombëtar, për edukimin për të jetuar së bashku dhe edukimin për zhvillim të qëndrueshëm.

Programi i gjeografisë kontribuon në zhvillimin e kompetencave kyç në funksion të të nxënit gjatë gjithë jetës. Zhvillimi i kompetencave është pikënisja dhe parimi bazë organizativ i këtij programi. Përmbajtja lëndore konceptohet si mjet për realizimin e tyre nëpërmjet zhvillimit të situatave të të nxënit.

Nxënësi përvetëson mjetet dhe gjuhën gjeografike teksa hulumton marrëdhënien e njeriut me vendet dhe mjedisin, dhe zbulon rolin që duhet të përmbushë për zhvillimin e qëndrueshëm.

Vëzhgimet dhe puna në terren, puna me hartën, interpretimi i shpërndarjes hapësinore të veçorive natyrore dhe shoqërore në Tokë dhe ndërvarësisë midis tyre, zhvillojnë shkathhtësitë themelore gjeografike në këtë nivel shkollimi.

Hartimi i programit lëndor rrjedh nga Korniza Kurrikulare e Arsimit parauniversitar, Kurrikula bërthamë për arsimin e mesëm të ulët dhe plani mësimor i arsimit bazë. Si i tillë ky dokument i shërben:

- **Nxënësit** për zhvillimin e kompetencave kyçe të të nxënit gjatë gjithë jetës, në mënyrë që ai të përballojë sfidat e jetës dhe të integrohet në shoqëri.
- **Mësuesit** për planifikimin, realizimin dhe vlerësimin e veprimtarive mësimore dhe arritjeve të nxënësve në klasë dhe jashtë saj.
- **Prindit** për njohjen e rezultateve të pritshme të fëmijëve dhe kritereve të vlerësimit.
- **Hartuesit** të teksteve mësimore dhe të materialeve ndihmëse për mësuesit dhe nxënësit.

Zbatimi i programit bëhet duke respektuar parimet e barazisë gjinore, etnike, kulturore, racore dhe fetare.

2 KORNIZA KONCEPTUALE E PROGRAMIT

Programi i gjeografisë për shkallën e katërt (kl.8-9) të arsimit bazë është hartuar me një strukturë dhe mënyrë të re konceptimi në funksion të qasjes kurrikulare me bazë kompetencat.

- Programi i gjeografisë krijon kushtet për ndërtimin e kompetencave kyçe të të nxënit gjatë gjithë jetës dhe kompetencave të fushës që lidhen me to. Kompetencat e fushës lidhen me kompetencat kyçe nëpërmjet rezultateve të të nxënit të secilës prej tyre. Lidhja mes rezultateve të të nxënit të kompetencave të fushës dhe kompetencave kyçe siguron zhvillimin e ndërsjellë të tyre dhe mundëson integrimin lëndor. Procesi i të nxënit në fushën “Shoqëria dhe mjedisi”, në të gjitha shkallët, ka në fokus të veçantë zhvillimin e kompetencës shoqërore dhe qytetare.
- Kompetencat zhvillohen përmes tematikave të përbashkëta të fushës dhe në program zërthehen në njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime/vlera. Tematikat e përbashkëta të fushës janë elemente të rëndësishëm të programit të gjeografisë, sipas të cilave strukturohet përmbajtja lëndore dhe integrimi konceptual brenda fushës, në funksion të zhvillimit të kompetencave. Programi i gjeografisë për shkallën e 4 të kurrikulës është i strukturuar rreth tematikës “Ndërvarësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve”. Për këtë tematikë përcaktohen rezultatet e pritshme të shprehur në terma njohurish, shkathtësish dhe qëndrimesh. Rezultatet e të nxënit të kompetencave kyçe nuk përmbushen jashtë tematikës, ato janë marrë në konsideratë në të gjithë procesin e hartimit të rezultateve të të nxënit për tematikë, duke qenë pjesë integrale e saj.
- Strukturimi dhe organizimi i programit për shkallë kurrikule synon ta bëjë këtë program më fleksibël, duke i ndihmuar dhe lënë dorë më të lirë mësuesve për ta zbatuar atë në mënyrë krijuese, si dhe të respektojnë ritmet individuale të nxënësve drejt zotërimit të kompetencave të detajuara në çdo shkallë të kurrikulës.

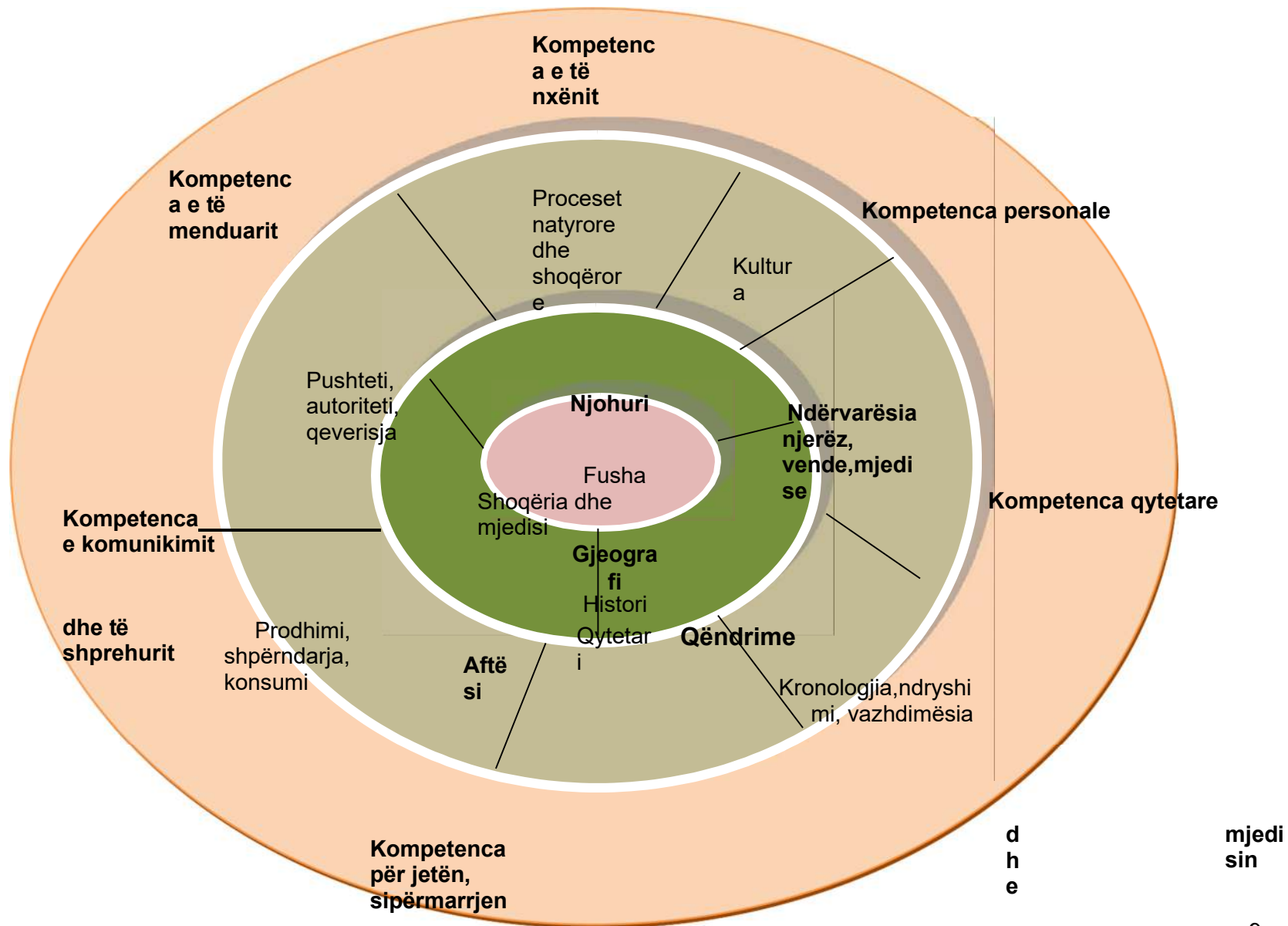
- Strukturimi i programit mbi rezultatet e të nxënit për kompetencë ndihmon në planifikimin dhe zhvillimin e situatave të të nxënit dhe lehtëson vlerësimin e nxënësit për kompetencat kyçe. Situatat e të nxënit janë situata që lidhen me kontekstin e të nxënit. Ato mund të jenë situata në mjedise të mbyllura ose të hapura të nxëni, brenda shkollës ose jashtë saj. Roli i mësuesit në mësimdhënien përmes situatave është ai i udhëheqësit e i lehtësuesit gjatë nxënies aktive të nxënësit.
- Konceptimi i kurrikulës me bazë kompetencat krijon mundësitë dhe kërkon zbatimin e integruar të saj. Programi i gjeografisë krijon mundësi integrimi brenda fushës dhe me fushat e tjera, si shkencat e natyrës, matematikën, gjuhën, artet, etj. Në shumë aspekte, programi i gjeografisë fokusohet në zhvillimin e temave të mëdha ndërkurrikulare. Ato shërbejnë si çështje kyçe për zhvillimin e kompetencave, integrojnë fushat e të nxënit dhe synojnë të ndihmojnë nxënësin të lidhë shkollimin e tij me jetën e përditshme.
- Programi sugjeron metoda, teknika, strategji të mësimdhënies e të nxënies që nxisin interesin, gjithëpërfshirjen, ndërveprimin dhe punën kërkimore të nxënësve. Përzgjedhja dhe përdorimi i tyre nga mësuesit bëhet në funksion të zhvillimit të kompetencave të nxënësve, duke respektuar stilet e ndryshme të të nxënit të tyre.
- Vlerësimi si pjesë integrale e procesit të të nxënit, mat shkallën në të cilën kompetencat janë arritur nga nxënësit. Vlerësimi merr shumë forma, të cilat i parashikon dhe mundëson struktura dhe konceptimi i programit.

2.1 Qëllimet e programit të gjeografisë

Programi i gjeografisë për shkallën e 4-ët synon që nxënësi:

- Të zhvillojë kuriozitetin për vendet, njerëzit, kulturat dhe mjediset në botë.
- Të zhvillojë dijet për dukuritë dhe proceset fiziko-gjeografike mbi bazën e një përgatitjeje të përshkallëzuar dhe ballafaqimit të vazhdueshëm të të menduarit kritik e krijues.
- Të zhvillojë kuptimin, interesin dhe respektin për vendin ku jeton, të vendeve të tjera, njerëzve dhe mënyrës si ata ndërveprojnë me njëri-tjetrin dhe mjedisin ku jetojnë.
- Të zhvillojë shkathtësitë për të qenë përdorues kritik dhe krijues i metodave të kërkimit gjeografik.
- Të zhvillohet si qytetar i informuar, i përgjegjshëm dhe aktiv, i cili mund të kontribuojë për zhvillimin e një bote të qëndrueshme.
- Të përdorë teknologjinë e informacionit dhe të komunikimit, si mjet për sigurimin dhe komunikimin e informacionit.

Diagrami 1: Korniza konceptuale e programit

2.2 Lidhja e kompetencave kyçe me kompetencat e fushës /lëndës

Ndërtimi dhe zbatimi i kompetencave kyçe nga nxënësi gjatë procesit të mësimdhënies dhe nxënies, kërkon që mësuesi të mbajë parasysh lidhjen e kompetencave kyçe me kompetencat e fushës për secilën shkallë. Për të realizuar në praktikë këtë lidhje, mësuesi duhet të përzgjedhë situatat, veprimtaritë, metodat, dhe mjetet e përshtatshme të procesit të nxënies. Kompetenca përcaktohet si ndërthurje e njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve që një nxënës duhet të fitojë gjatë procesit të nxënies.

Kompetenca qytetare

Programi i gjeografisë, si pjesë e fushës “Shoqëria dhe mjedisi”, përmes kërkimit gjeografik krijon kushte në mënyrë të veçantë për ndërtimin dhe demonstrimin nga nxënësi të kompetencës qytetare.

Në shkallën e tretë dhe të katërt, nxënësi hulumton për çështje aktuale gjeografike, ai vlerëson gjetjet e tij në lidhje me qëndrueshmërinë mjedisore në nivel lokal e global, diversitetin dhe respektimin e trashëgimisë natyrore dhe kulturore në zonën ku jeton etj. Përmes eksplorimit të çështjeve të tilla, nxënësi nxitet të mendojë në mënyrë kritike, të marrë vendime dhe të veprojë për adresimin e çështjeve qytetare në një botë të ndërvarur dhe diverse. Nxënësi propozon rrugë alternative për sfida apo çështje të ndryshme gjeografike, duke marrë në konsideratë faktorët mjedisorë, ekonomikë, shoqërorë.

Ky program kontribuon dhe në zhvillimin e kompetencave të tjera kyçe. Rezultatet e të nxënies të synuara nga programi i gjeografisë nxitin, në shkallë të ndryshme, zhvillimin e kompetencave kyçe.

Kompetenca e komunikimit dhe të shprehurit

Programi i gjeografisë krijon mundësi për zhvillimin e shkathtësive komunikuese. Nxënësi përdor materiale të printuara, vizuale dhe digjitale, për të eksploruar dukuritë, proceset gjeografike, vendet dhe rajonet. Ai mëson si të vlerësojë këto burime dhe kuptojë si

gjuha mund të përdoret për të manipuluar të nxënit. Përmes diskutimeve, lojës në role, debateve apo prezantimeve zhvillon shkathtësi të të shprehurit; në mënyrë progresive zhvillon dhe përdor fjalorin gjeografik për komunikimin e informacionit dhe ideve në audiencë të ndryshme.

Kompetenca e të menduarit

Nxënësi zhvillon të menduarin kritik dhe krijues gjatë vlerësimit të të dhënave dhe përdorimit të tyre, teston shpjegimet dhe analizon argumentet. Ai zhvillon shkathtësitë për marrjen e vendimeve dhe strategji që e ndihmojnë të mendojë në mënyrë analitike dhe logjike. Programi mundëson që nxënësi të kuptojë vlerën dhe procesin e drejtimit të pyetjeve, të jetë krijues dhe të zhvillojë imagjinatën në vëzhgimet që bëjnë në terren. Nxënësi nxitet të mendojë në mënyrë kritike dhe krijuese për mënyrat e përdorimit sa më racional të burimeve natyrore.

Programi i gjeografisë mundëson zbatimin e shkathtësive matematike për ndërtimin e grafikëve, tabelave, llogaritjen dhe interpretimin e të dhënave. Në punën me hartën, nxënësit punojnë me koncepte numerike, si shkalla, largësia, koordinatat, projeksionet.

Kompetenca e të nxënit

Për të mbështetur kërkimin gjeografik, nxënësit përdor metoda efektive të punës, shfrytëzojnë informacionin nga burime të ndryshme, gjykojnë vlefshmërinë dhe rëndësinë e tij. Në procesin e kërkimit, ai përdor teknologjinë e informacionit dhe komunikimit për përgatitjen e prezantimeve të tij dhe komunikimin e gjetjeve.

Nxënësi mendon në mënyrë kritike kur konsideron pasojat e veprimtarisë njerëzore në një mjedis të caktuar, kur vlerëson zgjidhjet e problemeve globale, kur pozicionohet dhe mbron qëndrimin e tij.

Ndërgjegjësimi për dukuritë e ndryshme gjeografike e ndihmon nxënësin të njohë kulturën e tij dhe kulturat e tjera. Ai mëson ku është dhe si, pozita e tij lidhet me të tjerët. Nxënësi mëson të bashkëpunojë, përballet me detyra komplekse që kërkojnë bashkëpunim. Në

procesin e realizimit të detyrave demonstroi respekt dhe mirëkuptim, pranon mendimet ndryshe. Përdor gjuhën e gjeografisë për të komunikuar mendimet dhe idetë e tij dhe për të organizuar përgjigjet.

Kompetenca për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin

Nxënësit zgjidhin çështje të ndryshme që lidhen me mjedisin gjeografik, analizojnë elementë të situatës, kompleksitetin e saj, vlerësojnë rëndësinë dhe efektivitetin e zgjidhjeve të propozuara nga njëri-tjetri. Ndërgjegjësimi për dukuritë e ndryshme gjeografike e ndihmon nxënësin të njohë kulturën e tij dhe kulturat e tjera. Nxënësit mësojnë të bashkëpunojnë ndërsa përballen me detyra komplekse që kërkojnë bashkëpunim.

Kompetenca personale

Programi i gjeografisë stimulon të nxënit bazuar në kërkim, duke zhvilluar aftësinë e nxënësve për të menaxhuar veten. Nxënësit kuptojnë rolin e tyre në procesin e të nxënit dhe në kryerjen e hetimeve, aftësohen të jenë të pavarur në zbatimin e njohurive dhe shkathtësive, dhe në marrjen e vendimeve. Përmes punës në bashkëpunim në klasë dhe në terren, nxënësit zhvillojnë aftësitë ndërpersonale dhe mësojnë të vlerësojnë perspektivat e ndryshme të anëtarëve të tjerë të grupit.

Kompetenca digjitale

Nxënësi zhvillon kompetencën digjitale përmes përdorimit të TIK-ut në mënyrë efektive dhe të përshtatshme kur heton, krijon, komunikon idetë dhe informacionin për dukuritë gjeografike, për vendin e tij, marrëdhënien e njeriut me mjedisin.

Diagrami 2:

Rezultatet e të nxënit të kompetencave kyçe që realizohen nëpërmjet lëndës së gjeografisë në shkallën e katërt (kl.8 – 9)

SHKALLA 4

Kompetenca e komunikimit dhe të shprehurit (Nxënësi komunikon në mënyrë efektive)

Nxënësi:

- Transmeton saktë të dhënat e mbledhura për një temë konkrete në formë tekstuale, numerike, verbale, elektronike apo në ndonjë formë tjetër të të shprehurit;
- prezanton para të tjerëve një projekt për një temë të dhënë, të përgatitur vetë ose në grup, duke gërshetuar forma të komunikimit verbal dhe elektronik, si dhe veprimin praktik;
- harton një tekst, deri në pesëqind fjalë (bazuar në imagjinatën e vet), duke vazhduar një rrëfim gojor apo tekst të lexuar më parë;
- analizon përmbajtjen dhe kuptimin e nocioneve (koncepteve) të reja, duke përdorur leksikun e përshtatshëm.

Kompetenca e të menduarit (Nxënësi mendon në mënyrë krijuese)

Nxënësi:

- Paraqet në forma të ndryshme (me gojë, të shkruar, grafike, me simbole) argumente për të përforcuar mendimin apo qëndrimin e vet për një problem nga fusha të caktuara;
- përzgjedh dhe klasifikon informacionin nga burime të ndryshme në bazë të një kriteri të caktuar për një temë konkrete dhe e përdor për marrjen e një vendimi apo për zgjidhjen e një problemi/detyre;
- përpunon idenë e vet në një projekt me shkrim për një çështje të caktuar duke propozuar qëllimin, aktivitetet kryesore, afatet, vendin, personat, materialet dhe mjetet e nevojshme për kryerjen e tyre dhe parashikon pengesat e mundshme gjatë realizimit;
- interpreton një rregull, koncept apo proces të caktuar, duke e ilustruar atë me shembuj konkretë nga situatat e jetës së përditshme me shkrim/me gojë;
- identifikon me anë të krahasimit dallimet dhe ngjashmëritë midis ligjeve dhe dukurive që ndodhin në natyrë me ato në shoqëri, duke vënë në dukje lidhjen shkak-pasojë midis këtyre dukurive.

Kompetenca e të nxënit (Nxënësi mëson për të nxënë)

Nxënësi:

- Regjistron në formë të shkruar, grafike, etj., informacionin/faktet për një temë; veçon me anë të teknikave të ndryshme pjesët sipas rëndësisë dhe nevojës për temën/detyrën e dhënë;
- shfrytëzon në mënyrë efikase fjalorët, enciklopeditë dhe teknologjinë informative apo burime të tjera për zhvillimin e një ideje/projektme bazë klase/shkolle ose jashtë saj;
- parashtron pyetje për çështje të ndryshme dhe organizon mendimet për të gjetur përgjigje për temën apo problemin e caktuar duke evidentuar përparimin/vështirësitë deri në zgjidhjen përfundimtare;

- shfrytëzon në mënyrë të efektshme teknika të ndryshme gjatë të nxënimit të temës së dhënë, duke klasifikuar informacionin e njohur nga ai panjohur, si dhe atë që është i paqartë;
- përdor elementët e portofolit personal për vetëvlerësimin dhe identifikimin e anëve të forta, i shfrytëzon ato për përparimin në mësim dhe për orientimin për karrierë.

Kompetenca për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin (Nxënësi kontribuon në mënyrë produktive)

Nxënësi:

- Vlerëson rëndësinë e punës individuale dhe në grup për zhvillimin e komunitetit nëpërmjet shembujve konkretë nga jeta e përditshme;
- analizon pasojat që sjell dëmtimi i mjedisit për jetën e njeriut dhe biodiversitetit, duke i paraqitur idetë në formë të shkruar ose në ndonjë formë tjetër të të shprehurit, jep mendimin dhe qëndrimin e vet për këtë çështje si dhe organizon aktivitete për mbrojtjen e mjedisit.

Kompetenca personale (Nxënësi bën jetë të shëndetshme)

Nxënësi:

- Dallon sjelljen korrekte nga ajo jo korrekte gjatë punës në grup ose në situata emocionale, dhe propozon masat për parandalimin/tejkalimin e tyre.

Kompetenca qytetare (Nxënësi përkushtohet ndaj të mirës së përbashkët)

Nxënësi:

- Identifikon paragjykimet apo dukuritë jo të mira në klasë, shkollë apo në komunitet, mban qëndrim ndaj tyre duke propozuar veprime konkrete parandalimi;
- përgatit në grup një aktivitet, duke përdorur tolerancën si mjet për promovimin e diversitetit kulturor, etnik, gjinor, fetar, social etj., në shkollë apo në komunitet.

Kompetenca digjitale (Nxënësi përdor teknologjinë për të nxitur inovacionin)

Nxënësi:

- Përdor TIK-un për të lehtësuar procesin e të nxënit dhe për të rritur efektivitetin në mësimnxënie;
- bashkëpunon me moshatarët e tij duke përdorur mjetet e telekomunikacionit bashkëpunues, për të hetuar tema mësimore, për të zgjidhur çështje dhe probleme që mund të lindin në shkollë dhe jashtë saj;
- përdor aftësitë e të menduarit kritik për të planifikuar, hulumtuar e menaxhuar projekte, për të zhvilluar strategji, për të zgjidhur problemet dhe, arrin në vendimmarrje, në bazë të informacionit të fituar, duke përdorur mjetet dhe burimet e duhura digjitale.

Për të realizuar lidhjen e kompetencave kyçe me kompetencat e lëndës mësuesi ndjek këto hapa:

- Përzgjedh përmbajtjen mësimore, mjetet didaktike, metodologjinë e mësimdhënies, përmes të cilave realizon rezultatet e të nxënit të kompetencave të gjeografisë në një vit mësimor, si dhe rezultatet e të nxënit për kompetencat kyçe në një vit mësimor;
- planifikon mësimdhënien, duke përfshirë periudhën kohore gjatë së cilës do të arrijë rezultatet e të nxënit, për kompetencat kyçe brenda vitit shkollor;

- kryen analiza dhe vlerësime të ecurisë së nxënësve pas realizimit të orëve mësimore, detyrave, projekteve, për të verifikuar arritjet e rezultateve të të nxënit për vit mësimor dhe shkallë, për lëndën e gjeografisë.

2.3 Lidhja e lëndës së gjeografisë me temat ndërkurrikulare

Temat ndërkurrikulare janë tema madhore me të cilat përballet shoqëria. Ato i shërbejnë zhvillimit të kompetencave dhe synojnë të ndihmojnë nxënësin të lidhë shkollimin e tij me jetën e përditshme. Në shumë aspekte, programi i gjeografisë fokusohet në zhvillimin e temave të mëdha ndërkurrikulare, me fokus të veçantë temat:

- Identiteti kombëtar dhe njohja e kulturave
- Zhvillimi i qëndrueshëm
- Mjedisi
- Ndërvarësia
- Bashkëjetesa paqësore

Duke analizuar marrëdhëniet e shoqërisë me mjedisin nga perspektiva e menaxhimit të përgjegjshëm, nxënësi mëson të vendosë lidhje midis nevojave dhe përdorimit racional të burimeve. Ai ndërgjegjësohet për aspektet shoqërore të konsumit, për implikimet e globalizmit për shoqërinë dhe shpërndarjen e burimeve. Ky ndërgjegjësim e ndihmon nxënësin të kuptojë më mirë ndërvarësinë e mjedisit nga veprimtaria njerëzore. Në këtë mënyrë, programi ndihmon për edukimin për zhvillimin e qëndrueshëm dhe mjedisin. Përmes studimit të vendeve dhe rajoneve të ndryshme, transferimit të të nxënit në vendin e tij, nxënësi ndërgjegjësohet për rolin e tij si qytetar. Kjo e ndihmon atë të jetë mendjehapur dhe të respektojë diversitetin. Nxënësi ndërgjegjësohet për të drejtat e tij, ndërvarësinë e njerëzve, konfliktet ndërkombëtare, dhe nevojën për të zhvilluar kulturën e paqes. Në këtë mënyrë kupton domethënien e veprimeve në një territor të caktuar, pozicionohet për një çështje të caktuar dhe hulumton dukuritë globale. Programi kontribuon për edukimin e identitetit kombëtar, njohjen e kulturave, ndërvarësinë dhe bashkëjetesën paqësore.

2.4 Lidhjet e lëndës së gjeografisë brenda fushës dhe me fushat e tjera të të nxënit

Konceptimi i programit të gjeografisë në fushën “Shoqëria dhe mjedisi” është mbështetur në parime të mirëfillta të integritimit. Për t’i siguruar nxënësit zhvillimin e kompetencave, është e rëndësishme lidhja e lëndëve brenda fushës, të cilat ndihmojnë në mënyrë të ndërsjellë njëra-tjetrën.

Lidhja e gjeografisë me historinë i shërben nxënësit të kuptojë më mirë vendin e tij dhe ndryshimet përgjatë kohërave; ndryshimet që kanë pësuar kulturat e ndryshme dhe ndikimin e tyre në zhvillimet e vendeve dhe rajoneve; nxënësi hulumton historinë e mendimit gjeografik për të kuptuar evolucionin e ideve dhe teorive.

Programi i gjeografisë ka si pjesë përbërëse përmasat e qytetarisë dhe ndihmon në zhvillimin e tyre. Ai e sheh botën si bashkësi globale dhe të ndërvarur, nxënësi identifikon probleme, sugjeron zgjidhje dhe reflekton për marrjen e vendimeve.

Gjeografia është ngushtësisht e lidhur me fushat e tjera të të nxënit. Si të gjitha lëndët e tjera, gjeografia krijon mundësi të zbatimit të kompetencave që zhvillon fusha “Gjuhët dhe komunikimi”. Nxënësi zhvillon aftësitë dhe shprehjet e tij komunikuese, me shkrim dhe me gojë, për të kërkuar dhe komunikuar gjetjet e tij. Ai përdor gjuhën letrare për të shprehur pozicionin e tij qartë dhe në mënyrë koherente. Por njëkohësisht dhe gjeografia kontribuon në zgjerimin dhe përpunimin e fjalorit të nxënësit, duke e nxitur atë të parashtojë qartë dhe saktësisht idetë e tij, me gojë ose me shkrim. Punët praktike, të cilat janë mjaft të rëndësishme për zhvillimin e kompetencave të kësaj lënde, i japin nxënësit shansin që të zhvillojë kompetencën e komunikimit gjuhësor dhe të pasurojë fjalorin terminologjik, përmes diskutimeve mbi përshkrimin e punëve praktike dhe shpjegimin e rezultateve të tyre. Termat e ndryshëm të përdorur në këtë lëndë janë specifike dhe ndihmojnë nxënësin për zhvillimin e kompetencës së komunikimit në gjuhën dhe terminologjinë e saj.

Gjithashtu, e rëndësishme është lidhja e gjeografisë me shkencat e natyrës. Gjeografia është një urë lidhëse ndërmjet shkencave natyrore dhe atyre shoqërore. Shumë prej njohurive të fushës së shkencave natyrore janë themelore për interpretimin e mënyrës sipas

së cilës janë organizuar vendet dhe në këtë mënyrë për të përftuar një kuptim më të mirë të dukurive globale. P.sh., nxënësi përdor njohuritë për dukuritë natyrore kur diskuton për organizimin e mjedisëve të ndryshme. Përmes studimit të vendeve dhe rajoneve, nxënësi reflekton mbi pasojat në shkallë të gjerë të ndikimit të njeriut në çështje të shëndetit. P.sh., ai ndërgjegjësohet që sjellje të papërgjegjshme mund të çojnë në përhapjen e epidemive apo ndotjeve mjedisore. Ai kupton që vendimet e marra në bazë të interesave të ngushta mund të kenë pasojë serioze për njerëzit që banojnë në një mjedis të rrezikuar.

Nxënësi zhvillon kompetencën matematikore përmes përdorimit të informacioneve sasiore dhe cilësore, leximit apo ndërtimit të hartave, grafikëve dhe tabelave statistikore.

Artet, në mënyrë të veçantë arti pamor, i jep mundësi nxënësit të zbulojë peizazhe dhe qendra të banuara përmes prezantimeve të artistëve. Ai percepton ndikimin e artit në arkitekturën, zhvillimin e shesheve publike etj.. Lëndët e tjera të arteve ndihmojnë përmes krijimit dhe interpretimit të punimeve që i referohen perspektivës hapësinore.

Teknologjia e informacionit dhe komunikimit (TIK) mbështet të nxënit në lëndën e gjeografisë përmes realizimit të detyrave të ndryshme, projekteve, kërkimit, përpunimit dhe prezantimit të informacionit. Nxënësi mëson të përzgjedhë informacionin dhe të mbajë qëndrim kritik ndaj tij, të dallojë faktin nga opinioni.

2.5 Kompetencat e lëndës dhe tematikat e saj

Përmes programit të gjeografisë, në shkallën e tretë dhe të katërt të kurrikulës mundësohet zhvillimi i kompetencave të lëndës, të cilat lidhen me kompetencat kyç që një nxënës duhet të zotërojë gjatë gjithë jetës së tij/saj. Programi i gjeografisë, nëpërmjet të gjithë tematikave të tij dhe situatave të të nxënësit zhvillon dhe ndërton kompetencat e lëndës, të cilat janë pjesë e kërkimit gjeografik. Nxënësit zhvillojnë dhe ndërtojnë kompetencat si dhe aftësohen t'i përdorin ato në mënyrë që të thellojnë dhe të zgjerojnë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat e tyre në lëndën e gjeografisë duke arritur progres.

Tematikat mbi të cilat është organizuar përmbajtja e programit kanë të bëjnë me njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat, nëpërmjet të cilave, do të realizohen këto kompetenca. Shkathtësitë dhe qëndrimet, ashtu sikurse njohuritë, janë objekt i të nxënësit të rregullt dhe progresiv. Shkathtësitë dhe aftësitë u lejojnë nxënësve, që nën udhëheqjen e mësuesit apo në mënyrë të pavarur, të ndërtojnë, përvetësojnë, mobilizojnë njohuritë dhe të reflektojnë mbi to.

Disa nga shkathtësitë janë specifike për gjeografinë (p.sh., nxënësit lokalizojnë, orientohen në hapësirë, lexojnë dhe përdorin gjuhën hartografike), ndërsa të tjerat kanë të bëjnë me shkathtësi që gjeografia ndan me fushat e tjera dhe që janë të domosdoshme për të gjithë procesin e të nxënësit (p.sh., komunikojnë me shkrim dhe me gojë, përshkruajnë, identifikojnë etj.). Çdo situatë të nxënësit shoqërohet domosdoshmërisht me shumë prej këtyre shkathtësive.

Në shkallën e katërt, programi i gjeografisë zhvillon kompetencat e mëposhtme lëndore, të cilat lidhen me kërkimin gjeografik:

- *Vëzhgimi dhe hetimi i dukurive gjeografike*
- *Përpunimi i informacionit gjeografik*
- *Marrja e vendimeve mbi bazën e informacionit të mbledhur*

Rezultatet e të nxënësit të kompetencave të lëndës për shkallën e katërt:

SHKALLA 4

Vëzhgimi dhe hetimi i dukurive gjeografike

Nxënësi:

- Përcakton ose zhvillon një çështje për hetim.
- zhvillon dhe vlerëson çështjen duke përdorur konceptet që lidhen me rajonin, mjedisin, ndërveprimin;
- përcakton marrëdhëniet shkak-pasojë të ndërveprimit ndërmjet mjediseve fizike dhe humane në rajone të ndryshme, në nivel lokal, kombëtar, rajonal e botëror.

Përpunimi i informacionit gjeografik

Nxënësi:

- Mbledh, përzgjedh dhe regjistron të dhëna gjeografike, duke shfrytëzuar burimet parësore dhe dytësore;
- nxënësi vlerëson burimet për vlefshmërinë dhe besueshmërinë e tyre;
- ndërton njohuri për rajonet dhe veçoritë e tyre, ndërvarësinë, bashkëveprimin midis tyre, në nivel kombëtar, rajonale e global, duke përdorur mjetet dhe shkathtësitë gjeografike, si harta të llojeve të ndryshme, fotografi, statistika, diagrame, pyetësorë etj.;
- prezanton (me shkrim, me gojë, grafikisht, vizualisht) shpërndarjen hapësinore të dukurive gjeografike, përmes përdorimit të hartave të shkallëve të ndryshme, duke përdorur fjalorin e përshtatshëm gjeografik.

Marrja e vendimeve

Nxënësi:

- Kombinon të dhëna dhe informacion për të nxjerrë konkluzione, duke marrë në konsideratë ndikimin e tyre.
- propozon alternativa, strategji apo zgjidhje për çështjen gjeografike dhe jep argumente për zgjedhjen e preferuar;
- sugjeron mënyra të përmirësimit të metodave të tij/saj kërkimore.

2.6 Koha mësimore për tematikë për secilën klasë

Programi i gjeografisë për shkallën e 4-t (klasa 8-9) zhvillohet për 140 orë mësimore (70 orë mësimore për klasën e 8-të, dhe 70 orë mësimore për klasën e 9-të). Programi specifikon orët e sugjeruara për tematikë dhe nëntematikë, për secilën shkallë dhe klasë. Orët e sugjeruara përfshijnë njohuritë e reja, punët praktike, detyrat apo projektet, vëzhgimet në natyrë, testimet e ndryshme. Përdoruesit e programit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të lëndës, kurse janë të lirë të ndryshojnë me 10% (shtesë ose pakësim) orët e rekomanduara për secilën nëntematikë.

SHKALLA 4

Tematika	Ndërvarësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve
Klasa 9	35 javë x 2 orë/javë = 70 orë mësimore

Klasa 9

Tematika	Nëntematikat	Orë të sugjeruara
Ndërvarësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve	Trevat shqiptare në Evropë dhe Rajon	18
	Vështrim i përgjithshëm gjeografik i Republikës së Shqipërisë	34
	Rajonet gjeografike të Republikës së Shqipërisë	18

3. REZULTATET E TË NXËNIT SIPAS TEMATIKAVE PËR SHKALLËN E KATËRT

Në programin e gjeografisë për shkallën e katërt janë paraqitur rezultatet e të nxënit për tematikën “Ndërvarësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve, mjediseve” në funksion të zhvillimit të kompetencave kyçe dhe të lëndës.

Rezultatet e të nxënit shprehen në terma njohurish, aftësish dhe qëndrimesh. Tematika, nëntematikat dhe renditja e tyre nuk presupozojnë që përmbajtja vjetore, përgjatë vitit shkollor, duhet të zhvillohet e ndarë në këtë renditje. Kombinimi dhe ndarja e njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve në situata të nxëni, kapituj apo grupe temash e njësi mësimore, si dhe renditja e tyre është e drejtë e përdoruesve të programit (më kryesorët janë mësuesit dhe autorët e teksteve). Sasia e orëve mësimore për secilën nëntematikë është rekomanduese.

KLASA 9

TEMATIKA: Ndërvarësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve

Përshkrimi i tematikës:

Tematika “Ndërvarësia midis sistemeve fizike dhe humane, rajoneve dhe vendeve” në klasën e 9-të analizon bashkëveprimin e ndërsjellë midis sistemeve fiziko-gjeografike, sociale dhe ekonomike në hapësirat gjeografike të hapësirës shqiptare, duke u fokusuar veçanërisht në vendin tonë, Republikën e Shqipërisë. Nxënësit zhvillojnë kërkimin gjeografik duke formuar koncepte të qarta shkencore mbi dukuritë gjeografike në hapësirën shqiptare në tërësi dhe Republikën e Shqipërisë në veçanti; mbi ndikimin e veçorive fiziko-gjeografike dhe humane (faktorët socialë, ekonomikë, politikë dhe kulturorë) në fizionominë gjeografike të rajoneve dhe nënrajoneve; mbi bashkëveprimin midis rajoneve dhe vendeve, mbi gjendjen e mjedisit, trashëgimisë natyrore e kulturore dhe përdorimin turistik të tyre, si dhe mbi mundësitë e mëdha të zhvillimit të gjithanshëm në të ardhmen.

Rezultatet e të nxënit të kësaj tematike, krahas zhvillimit të njohurive dhe shkathtësive, synojnë edukimin e atdhedashurisë, mirëkuptimit, tolerancës dhe respektit të ndërsjellët midis kulturave të ndryshme; frymën e bashkëpunimit midis vendeve fqinje e më gjerë; aftësimin e nxënësve për të kuptuar, pranuar dhe vlerësuar ndryshimet dhe zhvillimet në perspektivën e përbashkët në familjen evropiane.

Përmes detyrave, punëve praktike, projekteve kurrikulare e strategjive të tjera ndërvepruese, nxënësit aftësohen në kërkimin gjeografik dhe zhvillojnë të menduarit kritik e krijues. Nëpërmjet përdorimit të teknologjisë së informacionit fitojnë shkathtësi të kërkimit, komunikimit dhe të punës në grup. Përmes përdorimit të burimeve të ndryshme, si: harta, fotografi, statistika, diagrame, ilustrime fotosh dhe video etj, nxënësit zbulojnë dhe përvetësojnë informacione dhe koncepte gjeografike si në përgjithësi, ashtu edhe për rajonet dhe nënrajonet e Shqipërisë. Ato përpunojnë të dhëna statistikore, ndërtojnë dhe interpretojnë diagram, grafikë, harta etj., duke zhvilluar shkathtësi të përdorimit të matematikës.

Rezultatet e të nxënit

Njohuritë	Shkathtësitë	Qëndrimet / vlerat
Nëntematika: Trevat shqiptare në Evropë dhe Rajon		
<ul style="list-style-type: none"> • Trevat shqiptare si pjesë e përhershme e Evropës. • Pozita gjeografike e trevave shqiptare: <ul style="list-style-type: none"> - Rëndësia e pozitës gjeografike të trevave shqiptare në Mesdhe dhe Evropën Juglindore; - Roli i saj në veçoritë natyrore dhe 	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Interpreton në hartë</u> pozitën gjeografike të trevave shqiptare në Ballkan, Mesdhe, Evropë dhe vendndodhjen e tyre sipas shteteve; • <u>vlerëson</u> rolin e pozitës gjeografike të trevave shqiptare në: 	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Demonstron interes</u> për të njohur vendin e tij dhe trevat shqiptare përtej kufirit të Republikës së Shqipërisë; • <u>demonstron</u> qëndrime të përgjegjshme dhe vlerësim të mirëkuptimit dhe

<p>humane të trevave shqiptare.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Harta politike e trevave shqiptare, ndryshimet e saj në kohë dhe në hapësirë. • Integrimi evropian i hapësirës shqiptare dhe rëndësia e tij. <p>Trevat shqiptare. Përbërja dhe tiparet specifike të tyre.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Republika e Shqipërisë, pozita gjeografike dhe roli i saj në dukuritë gjeografike dhe rolin e saj në marrëdhëniet me vendet dhe rajonet e tjerë. 	<ul style="list-style-type: none"> - veçoritë natyrore të tyre; - në popullimin e trevave shqiptare; - në zhvillimin ekonomik; - në marrëdhëniet me vendet dhe rajonet e tjera; <ul style="list-style-type: none"> • <u>përshkruan</u> ndryshimet në kohë dhe në hapësirë të hartës politike të trevave shqiptare; • <u>hulumton</u> në burime të ndryshme informacioni mbi ndryshimet e hartës politike; • <u>vlerëson</u> rëndësinë e integritimit evropian të hapësirës shqiptare, • <u>interpret</u> në hartë pozitën gjeografike të Republikës së Shqipërisë; • <u>vlerëson</u> rëndësinë e pozitës gjeografike të Shqipërisë në dukuritë gjeografike dhe rolin e saj në marrëdhëniet me vendet dhe rajonet e tjerë; 	<p>bashkëpunimit me vendet fqinje e më gjerë;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>demonstron</u> <u>respekt</u> dhe <u>mirëkuptim</u> për zhvillimet dhe ndryshimet; • <u>vlerëson</u> dhe <u>respekton</u> pikëpamjet e të tjerëve; • <u>tregon</u> <u>integritet</u> në aksesimin dhe përdorimin etik të informacionit; • <u>paraqet</u> dhe <u>komunikon</u> lirshëm mendimet e tij; • <u>është krijues</u> dhe prezanton idetë e reja të tij; • <u>vetëvlerësohet</u> dhe përdor mendimin kritik dhe kritikant konstruktive në situata të ndryshme; • <u>demonstron pavarësi</u> dhe besim në vetvete; • <u>respekton</u> përpjekjet
---	--	--

Trevat shqiptare përtej kufirit të Republikës së Shqipërisë

- Republika e Kosovës:
- Vështrim i përgjithshëm i tipareve natyrore;
- Gjendja e zhvillimit demografik dhe ekonomik të Republikës së Kosovës.

- Trevat shqiptare në Serbi, në Maqedoninë e Veriut, në Mal të Zi, në Greqi:
- Pozita gjeografike
- Kushtet natyrore
- Popullsia
- Zhvillimi ekonomik

- interpret në hartë pozitën gjeografike të Republikës së Kosovës dhe rëndësinë e saj;
- identifik veçoritë e përgjithshme të kushteve natyrore të Republikës së Kosovës;
- përshkruan veçoritë e popullimit, të vendbanimeve dhe të ekonomisë së Kosovës;
- evident faktorët dhe pasojat e migrimit të popullsisë së Kosovës;
- vlerëson trashëgiminë natyrore e kulturore të Republikës së Kosovës;

- interpret në hartë pozitën gjeografike të trevave shqiptare në Serbi, në Maqedoninë e Veriut, në Mal të Zi, në Greqi dhe rëndësinë e saj;
- identifik veçoritë specifike natyrore, demografike dhe ekonomike dhe statusin politik të tyre;

personale dhe ato në grup.

- vlërëson bashkëpunimin dhe mirëkuptimin midis vendeve e popujve fqinj e më gjerë;
- interpretion të ardhmen e trevave shqiptare dhe shteteve ku ato ndodhen në familjen e përbashkët evropiane;
- ndërton dhe interpretion grafikë, diagrama dhe harta të popullsisë, të shpërndarjes gjeografike të aktiviteteve ekonomike.

Nëntematika: Vështrim i përgjithshëm gjeografik i Republikës së Shqipërisë

Larmia e tipareve natyrore të Republikës së Shqipërisë

- Tipare të përgjithshme të natyrës.
- Ndërtimi gjeologjik, pasuritë minerare dhe roli i tyre në zhvillimin ekonomik të vendit.

Nxënësi:

- Përshkruan veçoritë dalluese të natyrës dhe larminë e peizazheve natyrorë;
- përshkruan ndërtimin gjeologjik dhe rolin e tij në shumëllojshmërinë e peizazheve;
- identifikon pasuritë minerare dhe shpërndarjen gjeografike të tyre në hartë;
- vlërëson rolin e pasurive minerare në zhvillimin ekonomik të vendit;

Nxënësi:

- Demonstron respekt ndaj mjedisit natyror;
- respekton pikëpamjet e të tjerëve për mjedisin natyror;
- tregon interes për t'u bërë pjesë e mbrojtjes së mjedisit natyror;
- paraqet ide dhe mendime konkrete rreth shfrytëzimit me kriter të pasurive

- Tiparet kryesore të relievit dhe roli i tyre në larminë e peizazheve, në popullimin dhe zhvillimin socio-ekonomik.
- Klima dhe faktorët që ndikojnë në formimin e saj.
- Elementet kryesore klimatike dhe tiparet e tyre.
- Pasuritë klimatike dhe roli i tyre në popullim dhe zhvillimin socio-ekonomik.
- Hidrografia e Republikës së Shqipërisë:
 - Karakteristikat kryesore të deteve dhe bregdeteve të Shqipërisë;
 - Karakteristikat kryesore të liqeneve;
 - Tiparet kryesore të lumenjve dhe burimeve ujore;
 - Roli dhe rëndësia e pasurive hidrike për zhvillimin socio-ekonomik e turistik të vendit;
 - Shfrytëzimi i pasurive hidrike,

- identifikon veçoritë kryesore të relievit, larminë e formave të tij, rolin e relievit në larminë e peizazheve dhe zhvillimin socio-ekonomik;
- identifikon faktorët që ndikojnë në formimin e klimës dhe larminë e saj;
- hulumton tiparet e elementëve kryesorë klimatike përmes ndërtimit dhe interpretimit të grafikëve;
- vlerëson rolin e pasurive klimatike në popullimin dhe zhvillimin social e ekonomik të vendit;
- përshkruan tiparet dhe veçoritë dalluese të deteve dhe bregdeteve të Shqipërisë;
- përshkruan karakteristikat kryesore të liqeneve të Shqipërisë;
- identifikon tiparet e lumenjve dhe burimeve ujore në Shqipëri;
- ndërton dhe interpreton grafikët e regjimit të rrjedhjes së lumenjve kryesorë;

- mjedisore;
- është bashkëpunues dhe ndan mendimet në grup;
- vetëvlerësohet dhe përdor kritika konstruktive në situata të ndryshme;
- respekton përpjekjet personale dhe ato në grup;
- vlerëson pikëpamjet e të tjerëve;
- tregon vlerësim për trashëgiminë natyrore e kulturore;
- demonstron përgjegjshmëri në shfrytëzimin dhe ruajtjen e trashëgimisë natyrore dhe kulturore.

probleme dhe menaxhimi i kujdesshëm i tyre.

- Tokat, llojet dhe rëndësia e tyre për zhvillimin ekonomik të vendit.
- Degradimi dhe shkretërizimi i tokave, pasojat që i shoqërojnë dhe menaxhimi i tyre.
- Karakteristikat kryesore të botës bimore dhe shtazore.
- Shfrytëzimi dhe probleme të botës bimore dhe shtazore në Shqipëri.

- interpreton në hartë shpërndarjen e rrjetit hidrografik të Republikës së Shqipërisë;
- vlerëson pasuritë ujore të Shqipërisë, larminë e madhe hidrografike dhe potencialet e tyre hidroenergjetike, potencialet turistike të brigjeve detare dhe liqenore, mënyrën e shfrytëzimit të tyre për qëllime ekonomike;
- identifikon masa që sigurojnë menaxhimin e kujdesshëm dhe të qëndrueshëm të pasurive hidrike;
- përshkruan tokat, llojet e tyre dhe rëndësinë e tyre për zhvillimin ekonomik të vendit;
- interpreton shkaqet dhe faktorët që ndikojnë në degradimin dhe shkretërizimin e tokave, dhe parashikon rrugë të mbrojtjes së tyre;
- përshkruan larminë e botës bimore dhe shtazore së Shqipërisë, tiparet dalluese të saj;
- identifikon probleme të shfrytëzimit të

Vendbanimet dhe popullimi në Republikën e Shqipërisë

- Organizimi administrativ i Shqipërisë dhe faktorët që kanë ndikuar.
- Popullimi i hershëm dhe ecuria e numrit të popullsisë.
- Veçori të shpërndarjes gjeografike të popullsisë në Shqipëri.
- Shtimi natyror i popullsisë në Shqipëri dhe ecuria e tij.
- Strukturat e popullsisë (moshore, gjinore, fetare, etnike, sipas vendbanimeve), dhe shpërndarja gjeografike e tyre.
- Migrimet e popullsisë shqiptare në periudha të ndryshme.
- Vendbanimet në Shqipëri, llojet e tyre dhe shpërndarja gjeografike.

botës bimore dhe shtazore në Shqipëri dhe rrugë të mbrojtjes së saj;

- krahason skema të organizimit administrativ të Shqipërisë përgjatë periudhave të ndryshme dhe vlerëson faktorët që kanë ndikuar;
- përshkruan popullimin e hershëm të Shqipërisë dhe ecurinë e numrit të popullsisë;
- interpreton veçori të shpërndarjes gjeografike të popullsisë në Shqipëri;
- identifikon veçori të strukturës së popullsisë (moshore, gjinore, fetare, etnike, sipas vendbanimeve);
- ndërton dhe interpreton grafikë, diagrama për strukturën e popullsisë dhe harta të shpërndarjes gjeografike të saj;
- identifikon faktorët dhe pasojat e migrimëve të popullsisë në etapat më të rëndësishme historike;
- përshkruan tiparet dalluese të

Ekonomia në Republikën e Shqipërisë

- Resurset natyrore dhe humane për zhvillimin ekonomik të vendit;
- Karakteristikat e zhvillimit ekonomik në periudha të ndryshme;
- Struktura ekonomike, sektorët e ekonomisë dhe zhvillimi i tyre;
- Perspektivat e zhvillimit ekonomik të vendit.

vendbanimeve në Shqipëri, llojet e tyre dhe shpërndarjen gjeografike;

- prezanton informacionin me shkrim ose me gojë, shoqëruar me harta, grafikë, të dhëna dhe prezantime multimediale;
- interpreton rëndësinë e resurseve natyrore dhe humane në Shqipëri për zhvillimin ekonomik të vendit;
- identifikon tipare të zhvillimit ekonomik përgjatë periudhave të ndryshme të zhvillimit;
- interpreton strukturën ekonomike të Republikës së Shqipërisë dhe shkallën e zhvillimit të sektorëve të ekonomisë;
- lokalizon dhe shpjegon në harta të ndryshme tematike, shpërndarjen gjeografike të rajoneve kryesore bujqësore, industriale dhe turizmit;
- vlerëson perspektivën e zhvillimit ekonomik të vendit;

<p>Trashëgimia natyrore dhe kulturore e Republikës së Shqipërisë dhe zhvillimi i turizmit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trashëgimia natyrore kombëtare (zonat e mbrojtura). • Trashëgimia kulturore kombëtare. • Potencialet natyrore dhe kulturore turistike të Shqipërisë. • Gjendja e zhvillimit turistik të Shqipërisë. 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>identifikon</u> kategoritë e zonave të mbrojtura natyrore; • <u>përshkruan</u> tipare të përgjithshme të trashëgimisë kulturore kombëtare; • <u>vlerëson</u> potencialet natyrore dhe kulturore turistike të Republikës së Shqipërisë; • <u>analizon</u> gjendjen e zhvillimit të turizmit në Shqipëri dhe perspektivën e zhvillimit të tij; • <u>interpretin</u> rolin dhe vendin e pasurive mjedisore në shkallën e zhvillimit të Shqipërisë; 	
<p>Mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm</p> <ul style="list-style-type: none"> • Larmia e mjedisit gjeografik në Shqipëri. • Problemet mjedisore në Shqipëri. • Menaxhimi i qëndrueshëm i resurseve natyrore (pasurive mjedisore). 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>sjell fakte</u> (shembuj) të problemeve mjedisore në Shqipëri; • <u>parashikon</u> rrugë dhe mundësi të zgjidhjeve të qëndrueshme të problemeve mjedisore. 	

Nëntematika: Rajonet gjeografike të Republikës së Shqipërisë

Rajoni Perëndimor

- Pozita gjeografike dhe rëndësia e saj në popullimin dhe zhvillimin socio-ekonomik të Rajonit Perëndimor.
- Veçoritë kryesore fiziko-gjeografike të Rajonit Perëndimor.
- Tiparet socio-ekonomike të Rajonit Perëndimor.

Nxënësi:

- Identifikon faktorët që përcaktojnë diferencimin e rajoneve gjeografike të Republikës së Shqipërisë;
- interpretin në hartë pozitën gjeografike të Rajonit Perëndimor, rolin e saj në veçoritë natyrore dhe zhvillimin social-ekonomik;
- dallon veçoritë kryesore natyrore të Rajonit Perëndimor dhe lokalizon në hartë njësitë kryesore të relievit;
- evidenton karakteristikat kryesore të popullimit të këtij rajoni, me fokus të veçantë rritjen e shpejtë të popullsisë dhe ndryshimet strukturore të saj;
- identifikon veçoritë e qendrave të banuara, shkaqet e urbanizmit të shpejtë të Rajonit Perëndimor;
- hulumton në burime të ndryshme informacioni dhe interpretin tiparet e dy prej qyteteve më të mëdhenj të këtij rajoni dhe funksionet e shumta të tyre;

Nxënësi:

- Vlerëson dhe respekton pikëpamjet e të tjerëve;
- tregon integritet në aksesimin dhe përdorimin etik të informacionit;
- paraqet dhe komunikon lirshëm mendimet e tij;
- është krijues dhe prezanton idetë e reja të tij;
- vetëvlerësohet dhe përdor mendimin kritik dhe kritikën konstruktive në situata të ndryshme;
- demonstron pavarësi dhe besim në vetvete
- respekton përpjekjet personale dhe ato në grup.

Rajoni Verior dhe Verilindor

- Pozita gjeografike dhe rëndësia e saj në popullimin dhe zhvillimin socio-ekonomik të Rajonit Verior dhe Verilindor;
- Veçoritë kryesore fiziko-gjeografike të Rajonit Verior dhe Verilindor;
- Tiparet socio-ekonomike të Rajonit Verior dhe Verilindor;

- evidenton tiparet dhe drejtimin kryesor të aktivitetit aktual ekonomik të tij;
- vlerëson trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit Perëndimor;
- ndërton dhe interpreton grafikë, diagrama dhe harta të popullsisë, shpërndarjes gjeografike të aktiviteteve ekonomike në Rajonin Perëndimor;
- interpreton në hartë pozitën gjeografike të Rajonit Verior dhe Verilindor, rolin e saj në veçoritë natyrore dhe zhvillimin social-ekonomik;
- identifikon shkaqet e diferencimit në nënrajone të Rajonit Verior dhe Verilindor;
- dallon veçoritë kryesore natyrore të Rajonit Verior dhe Verilindor, ofertat potenciale natyrore për zhvillim;
- lokalizon në hartë njësitë kryesore që përbëjnë relievin e Rajonit Verior dhe Verilindor;
- shpjegon veçoritë demografike të këtij

rajoni dhe ndikimin e faktorëve natyrorë në popullimin e tij;

- hulumton në burime të ndryshme informacioni dhe interpreton tiparet dalluese të vendbanimeve të këtij rajoni;
- krahason dhe interpreton të dhëna dhe tregues të strukturës demografike dhe ecurisë së numrit të popullsisë së Rajonit Verior dhe Verilindor;
- përshkruan tiparet dhe drejtimin kryesor të aktivitetit aktual ekonomik të tij;
- vlerëson trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit Verior dhe Verilindor;
- diskuton për mundësitë e zhvillimit të aktiviteteve të ndryshme ekonomike dhe llojeve të turizmit të Rajonit Verior dhe Verilindor;
- ndërton dhe interpreton grafikë, diagrama dhe harta të popullsisë, shpërndarjes gjeografike të aktiviteteve ekonomike në

Rajoni Juglindor

- Pozita gjeografike dhe rëndësia e saj në popullimin dhe zhvillimin socio-ekonomik të Rajonit Juglindor.
- Veçoritë kryesore fiziko-gjeografike të Rajonit Juglindor.
- Tiparet socio-ekonomike të Rajonit Juglindor.

Rajonin Verior dhe Verilindor;

- interpret në hartë pozitën gjeografike të Rajonit Juglindor, rolin e saj në veçoritë natyrore dhe zhvillimin social-ekonomik;
- dallon veçoritë natyrore të Rajonit Juglindor dhe lokalizon në hartë njësitë kryesore të relievit;
- përshkruan veçoritë demografike të këtij rajoni, ndryshimet në kohë të strukturës së popullsisë dhe lëvizjet e popullsisë;
- identifikon veçoritë e vendbanimeve dhe nivelin e urbanizimit të Rajonit Juglindor;
- evidenton tiparet dhe drejtimin kryesor të aktivitetit aktual ekonomik të tij;
- vlerëson trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit Juglindor;
- ndërton dhe interpret grafikë, diagrama dhe harta të popullsisë, shpërndarjes gjeografike të aktiviteteve ekonomike në Rajonin Juglindor;

Rajoni Jugor

- Pozita gjeografike dhe rëndësia e saj në popullimin dhe zhvillimin socio-ekonomik të Rajonit Jugor.
- Veçoritë kryesore fiziko-gjeografike të Rajonit Jugor.
- Tiparet socio-ekonomike të Rajonit Jugor.
- interpret në hartë pozitën gjeografike të Rajonit Jugor, rolin e saj në veçoritë natyrore dhe zhvillimin social-ekonomik;
- dallon veçoritë natyrore të Rajonit Jugor dhe lokalizon në hartë njësitë kryesore të relievit;
- përshkruan veçoritë demografike të këtij rajoni, ndryshimet në kohë të strukturës së popullsisë dhe lëvizjet e popullsisë;
- identifikon veçoritë e vendbanimeve dhe nivelin e urbanizimit të Rajonit Jugor;
- evidenton tiparet dhe drejtimin kryesor të aktivitetit aktual ekonomik të tij;
- vlerëson trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit Jugor;
- ndërton dhe interpreton grafikë, diagrama dhe harta të popullsisë, të shpërndarjes gjeografike të aktiviteteve ekonomike në Rajonin Jugor.

4. UDHËZIME METODOLOGJIKE

Metodat, teknikat, strategjitë e mësimdhënies në lëndën e gjeografisë janë faktorë të rëndësishëm për një mësimdhënie të suksesshme që nxit interesin, gjithëpërfshirjen, ndërveprimin dhe punën kërkimore të nxënësve.

Përzgjedhja dhe përdorimi i tyre nga mësuesit bëhet në funksion të zhvillimit të kompetencave të nxënësve, duke respektuar stilet e ndryshme të të nxënësve të tyre.

Mësimdhënia dhe të nxënësve, i bazuar në kompetenca, kërkon që në përzgjedhjen dhe përdorimin e strategjive, teknikave dhe metodave të mësimdhënies, mësuesit e kësaj lënde:

- Të marrin parasysh njohuritë, aftësitë dhe qëndrimet paraprake të nxënësve, që nënkupton përvojat individuale të tij dhe, mbi këtë bazë, të mbështesin e orientojnë të nxënësve të tij;
- të nxisin vërtetimin e drejtpërdrejtë, kureshtjen, arsyetimin dhe gjykimin nëpërmjet demonstrimeve dhe vëzhgimeve në natyrë;
- të nxisin të menduarit kritik, krijues, dhe zgjidhjen e problemeve;
- të motivojnë nxënësve, duke e konsideruar si partner, në kuptimin që në procesin mësimor mësuesi dhe nxënësi janë komplementarë të njëri-tjetrit;
- të mbështesin të nxënësve të pavarur dhe në bashkëpunim të nxënësve përmes punës me projekte, punës në grup, punës individuale;
- të mbajnë parasysh integrimin dhe marrëdhënien ndërmjet lëndëve të fushës” Shoqëria dhe mjedisi”, zbatimet e tyre në jetën e përditshme, si dhe lidhjen ndërlëndore.
- të shfrytëzojnë burime të shumëllojshme informacioni dhe ta çmojnë tekstin si një burim të rëndësishëm, por të pamjaftueshëm për përmbushjen e kompetencave të fushës.
- të përdorin TIK-un si mbështetës dhe lehtësues të mësimdhënies dhe të nxënësve.

Rolet që ndërmarrin nxënësi dhe mësuesi në realizimin e kësaj qasje janë:

- *Nxënësi - aktiv dhe i interesuar.* Në gjeografi, nxënësi studion dukuritë dhe proceset gjeografike, ndërton kuptimin për vendin e tij. Ai inkurajohet të kërkojë përgjigje për pyetjet që ngre, duke hulumtuar në burime të ndryshme dhe, duke përdorur teknika specifike të gjeografisë. Nxënësi angazhohet të vendosë lidhje ndërmjet asaj që di dhe asaj që zbulon dhe mbi këtë bazë ndërton dijen e tij; bashkëvepron me shokët/shoqet dhe mësuesin, ndan me ta vëzhgimet dhe përvojat e tij. Ai punon individualisht ose në grup, dhe mbështetet nga mësuesi.
- *Mësuesi - udhëheqës dhe lehtësues.* Mësuesi i gjeografisë ndihmon nxënësit të zbulojnë kënaqësitë e të nxënit. Roli i mësuesit konsiston në udhëheqjen e nxënësve; ai moderon kërkimin dhe eksplorimin e dukurive gjeografike. Mësuesit veprojnë si moderatorë midis dijes dhe nxënësit, duke e ndihmuar nxënësin të përfshihet në procesin e ndërtimit të dijes. Ato krijojnë kontekste të nxëni, të cilat i aftësojnë nxënësit të përftojnë mjetet e gjeografit. Zbatimi i programit kërkon që mësuesi të përdorë strategji mësimdhënieje duke respektuar stilet e të nxënit të nxënësve. Ai i angazhon nxënësit në ndërtimin e mendimit, duke nxitur diskutimet dhe ballafaqimin e këndvështrimeve të ndryshme.

Situatat e të nxënit në gjeografi duhet të jenë të larmishme dhe komplekse. Nxënësi duhet të perceptojë lidhjen ndërmjet përvojave të tij të të nxënit dhe zbatimeve të ardhshme.

Situatat duhet të jenë të hapura, që do të thotë që nxënësi aftësohet të kërkojë zgjidhje të ndryshme për një çështje apo problem, dhe jo një zgjidhje të vetme apo një përgjigje të vetme. Situata të tilla përfshijnë detyra të ndryshme, favorizojnë përdorimin e medieve të ndryshme dhe rezultojnë me punime të llojeve të ndryshme.

Situatat e të nxënit duhet të jenë komplekse, që do të thotë të përdoren burime të ndryshme të të nxënit dhe nxënësit të punojnë së bashku. Kërkimi, analiza dhe përzgjedhja e të dhënave duhet të jenë gjithmonë pjesë e situatave të të nxënit. Ato duhet të mbështeten në kërkimin gjeografik, i cili përfshin analizën krahasuese të dukurive gjeografike në shkallë të ndryshme. Këto lloj situatash kërkojnë zhvillimin e shprehive të të pyeturit, analizës, mendimit kritik dhe krijues.

MODEL I NJË SITUATE KOMPLEKSE TË TË NXËNIT

Zhvillimi i qëndrueshëm.
Mjedisi.
Ndërvarësia.

Situata e të nxënit lidhet me hetimin e disa prej problematikave të krijuara si pasojë e ndërhyrjeve të veprimtarisë së njeriut (p.sh., ndërtime të shumta dhe pa kriter, mungesa e kanalizimeve dhe trajtimit të ujërave të zeza etj):

- Në një zonë bregdetare;
- në një qendër urbane;
- në një zonë rurale.

Nxënësit punojnë në grupe për secilin nga rastet studimore. Ata përdorin anketa, intervista, informacion të mbledhur nga vëzhgimet e drejtpërdrejta, nga foto apo harta, të dhëna statistikore të marra në burime të ndryshme informacioni për të hulumtuar në lidhje me to. Këto informacione i përpunojnë dhe i prezantojnë, duke propozuar rrugë të mundshme për zgjidhjen ose zbutjen e rasteve të ndryshme.

Nxënësi prezanton gjetjet e tij përmes grafikëve, tabelave, poëer point dhe i interpreton ato.

Nxënësi zhvillon përgjegjësinë qytetare për mjedisin dhe zhvillimin e qëndrueshëm, kompetencën matematikore, komunikuese, të menduarin kritik dhe krijues.

Burime të të nxënit:

- Foto;
- Harta;
- përvojat e nxënësit;
- informacion nga Interneti dhe media të ndryshme;
- materiale të tjerë.

Kompetenca e komunikimit dhe të shprehurit.

Kompetenca e të menduarit.

Kompetenca e të nxënit.

Kompetenca për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin.

- Punë në grupe
- Punë individuale
- Diskutim
- Intervista
- Vëzhgime
- Punë me hartën

për të përshtatur mësimdhënien sipas nevojave të veçanta të nxënësve dhe për të personalizuar të nxëniet e tyre. Mësuesit duhet të marrin parasysh faktin se nxënësit janë të ndryshëm, kanë motivim, interesa, stile të nxëni, nevoja dhe aftësi të ndryshme etj. Në disa raste duhen bërë përshtatje të kurrikulës sipas diferencave të zhvillimit brenda një grupi moshor. Mësuesit mund të zgjerojnë zhvillimin e kompetencave kyçe si ato të komunikimit, të menduarit dhe shoqërore sipas nevojave individuale të nxënësve, për të zvogëluar dhe zhdukur diferencat brenda një shkalle të kurrikulës, në fund të saj.

a) Nxënësit me vështirësi në të nxënë

Shumë nxënës me vështirësi arrijnë rezultatet e pritshme të të nxëniet njësoj si nxënësit e tjerë, nëse bëhen përshtatje në mënyrën e mësimdhënies dhe të vlerësimit të tyre.

Për të arritur nivelin më të lartë të mundshëm të realizimit të kompetencës, mund të zhvillohen programe të veçanta, individuale, për nxënësit me nevoja të veçanta.

Në rastin e nxënësve që formalisht janë përcaktuar si të veçantë, është veçanërisht e rëndësishme që stafi i shkollës, në bashkëpunim me prindërit, të mbështesë të nxëniet e tyre. Procedurat dhe teknikat e vlerësimit për nxënës me nevoja të veçanta duhet të diskutohen herë pas here me prindërit dhe vetë nxënësit. Prindërit duhet të kuptojnë se si ndikojnë këto procedura dhe teknika të përshtatura në vlerësimin e punës së nxënësve.

b) Nxënësit e talentuar

Fleksibiliteti i zhvillimit të programit lejon plotësimin e nevojave individuale të nxënësve të talentuar.

Mësuesit duhet t'u krijojnë kushte dhe situata të tilla që nxënësit të shfaqin dhe të zhvillojnë talentet e tyre. Kjo arrihet nëse atyre u krijohen mundësitë të punojnë me një përmbajtje më të thelluar dhe zgjeruar, të zhvillojnë në mënyrë të vazhdueshme elemente specifike të kompetencave kyçe (p.sh.: aftësitë e nivelit të lartë konjitiv të kompetencës të të menduarit) dhe specifike të fushës, të fokusohen në çështjet kroskurrikulare, të zgjerojnë mjediset dhe materialet e të nxëniet brenda dhe jashtë shkollës.

5. UDHËZIME PËR VLERËSIMIN

Vlerësimi është pjesë integrale e procesit të mësimdhënies dhe të nxënësve. Ai përfshin mbledhjen e informacioneve me anë të teknikave të ndryshme të vlerësimit për arritjen e rezultateve të pritshme të nxënësve në nivel klase dhe shkalle. Me këtë informacion, mësuesi merr vendime për vlerësimin përfundimtar të nxënësve, bazuar në gjykimin e tij për nivelin e zotërimit nga nxënësve të kompetencave të fushës “Shoqëria dhe mjedisi”. Vlerësimi u shërben mësuesve për të përmirësuar metodat e mësimdhënies, nxënësve për të përmirësuar të nxënësve si dhe prindërve për të monitoruar progresin e fëmijëve të tyre në shkollë.

Mësuesit duhet të përdorin situata të jetës reale si pikënisje për vlerësimin e nxënësve.

Format e ndryshme të vlerësimit duhet t’u krijojnë mundësi të gjithë nxënësve të vlerësohen në atë mënyrë që është më e përshtatshme për to.

Vlerësimi mat shkallën në të cilën janë arritur (nga nxënësve) njohuritë, shkathtësitë dhe qëndrimet e dëshiruara.

Përveç testeve me shkrim, mësuesit mund të kryejnë vlerësime të bazuara në performancën e nxënësve duke përdorur mënyrat e mëposhtme si:

-punët praktike;	-modelet dhe maketet;
-projektet kurrikulare dhe ndërlehtë;	-lojërat dhe kuicet;
-detyrat individuale;	-debatet;
-vrojtimit e mësuesit;	-loja me role;
-listën e kontrollit;	-portofoli.
-esetë;	

Mësuesi mund të vlerësojë nxënësve përmes përdorimit të portofolit. Ai është një koleksion sistematik i punës së nxënësve dhe siguron një tablo të plotë të arritjes së tyre. Punët e mbledhura ofrojnë të dhëna të shumta për zhvillimin dhe progresin e nxënësve në

përvetësimin e njohurive, të kuptuarit e koncepteve, zbatimin e shkathtësive dhe zhvillimin e qëndrimeve. Ai gjithashtu u afron nxënësve mundësi për vetëvlerësim dhe reflektim përmes rishikimit të portofolëve të tyre.

6. MATERIALET DHE BURIMET MËSIMORE

Përdorimi i mjeteve mësimore në mësimdhënien dhe procesin e të nxënit në fushën “Shoqëria dhe mjedisi” ndihmon në konkretizimin e ideve dhe dukurive, në aplikimin e metodave dhe strategjive të mësimdhënies, si dhe e bën mësimin më interesant dhe më argëtues për nxënësin. Përdorimi i suksesshëm i metodave dhe i teknikave të lartpërmendura, nuk mund të realizohet pa mjetet e nevojshme didaktike, të cilat mund të jenë të llojeve të ndryshme, si: harta të përgjithshme ose tematike, atlase, albume, foto, skica, filma mësimorë, videokaseta, kompjuter, aparat projektimi, CD, DVD etj.

Ndërsa mësuesi është përgjegjës për krijimin e një mjedisi stimulues, ai duhet të sigurojë që nxënësi të ketë akses në burimet e ndryshme të të nxënit. Lista e burimeve të vlefshme për zhvillimin e kompetencave në gjeografi është e larmishme: muzeume, objekte të trashëgimisë natyrore dhe kulturore, harta, plane, piktura, dokumente historike, dokumente audio-viziv, etj. Gjithashtu burimet përfshijnë teknologjitë e informacionit dhe komunikimit që nxënësit i përdorin si mjete kërkimi dhe për përgatitjen e projekteve dhe detyrave të ndryshme.

Sugjerime për përdorimin e TIK-ut

- Përdorimi i postës elektronike për shkëmbim informacioni.
- Përdorimi i internetit për të shfrytëzuar faqet ueb për gjeografinë.
- Përdorimi i cd-rom për mbledhjen e informacionit mbi temat që ai/ajo studion.
- Organizimi dhe prezantimi i të dhënave, duke përdorur tipa të ndryshëm software.
- Përdorimi i simulimeve software.

- Përdorimi i grafikëve software.
- Paraqitja grafike e të dhënave.